

POSTANOWIENIE

Dnia 12 października 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie ze skargi B. S.

o wznowienie postępowania zakończonych prawomocnym wyrokiem Sądu
Okręgowego w W. z dnia 22 stycznia 2015 r., sygn. akt I C (...)

w sprawie z powództwa B. S.

przeciwko R. K.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 12 października 2018 r.,

zażalenia skarżącego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 16 maja 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

W skardze o wznowienie postępowania złożonej w dniu 12 marca 2018 r. powód B. S. domagał się wznowienia postępowania w sprawie o sygn. akt I C (...), zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 stycznia 2016 r., oddalającym apelację powoda od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 22 stycznia 2015 r., oddalającego – po ponownym rozpoznaniu sprawy - jego powództwo wobec pozwanego R. K. W sprawie tej powód występował przed sądem samodzielnie do czasu, kiedy - wskutek wniosku powoda z dnia 26 stycznia 2015 r.

- Sąd Okręgowy w W. postanowieniem z dnia 2 marca 2015 r. ustanowił dla niego adwokata z urzędu. Skarga kasacyjna powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 14 stycznia 2016 r. została przez Sąd Najwyższy odrzucona postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2017 r. (V CSK 560/16). Jediną podstawą skargi był zarzut naruszenia art. 117 § 1 i 5 k.p.c. przez nieprzyznanie skarżącemu pełnomocnika z urzędu w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji, a jako przyczynę kasacyjną wskazano nieważność postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.). W uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy wskazał, że powołana przez powoda podstawa kasacyjna nie odnosi się do postępowania prowadzonego przez Sąd drugiej instancji, w związku z czym należy ją kwalifikować jako nieistniejącą, co skutkuje niedochowaniem wymagania określonego w art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c. Niezależnie od tego Sąd Najwyższy wskazał, że powód w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji złożył jeden wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu i wniosek ten został uwzględniony. Postanowieniem z dnia 14 września 2017 r. Sąd Najwyższy odrzucił zażalenie powoda na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2017 r.

W uzasadnieniu skargi o wznowienie postępowania powód wskazał jako przyczynę brak należytej reprezentacji wskutek naruszenia przepisów prawa i bezprawne oddalenie wniosku powoda o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w toku postępowania pierwszoinstancyjnego przed Sądem Okręgowym w W. (art. 401 pkt 1 k.p.c.), które to uchybienie w tej instancji nie zostało zniwelowane, albowiem Sąd Okręgowy przyznał powodowi pełnomocnika z urzędu dopiero po ogłoszeniu swego wyroku z dnia 22 stycznia 2015 r. Pełnomocnik wskazała także na brak zdolności procesowej powoda ze względu na leczone od 2009 r. liczne zaburzenia psychiczne, o których nie wiedziała wcześniej ze względu na brak kontaktu z powodem aż do rozprawy apelacyjnej. W związku z tym, dla potwierdzenia choroby psychicznej powoda, wniosła o dopuszczenie i przeprowadzenie opinii biegłych z zakresu psychiatrii na okoliczność, czy w dacie prowadzonego postępowania przez Sądem Okręgowym w W. powód miał ograniczoną zdolność pokierowania swoim postępowaniem i zrozumieniem prowadzonego postępowania, a co za tym idzie, czy istniały i istnieją podstawy do ubezwłasnowolnienia powoda. Wskazała także, że w związku z leczeniem

podjętym przez powoda oraz faktem pozostawania w stanie wyłączającym możliwość podjęcia działań, powód dopiero na 2 miesiące przed dniem złożenia wniosku o wznowienie postępowania podjął faktyczną wiedzę w zakresie rozstrzygnięcia, jakie zapadło wobec jego osoby.

Postanowieniem z dnia 16 maja 2018 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę powoda, uznał ją bowiem za niedopuszczalną ze względu na niepowołanie ustawowej podstawy wznowienia. Wyjaśnił, że odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu tylko w skrajnych przypadkach może być uznana za pozbawienie strony możliwości działania (prawa do obrony) w rozumieniu art. 401 pkt 2 k.c., będące jedną z przyczyn nieważności postępowania. Nie dotyczy to sytuacji, w której – jak w niniejszej sprawie - niemożność działania ustała przed uprawomocnieniem się wyroku.

W kwestii zdolności procesowej powoda Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaburzenia psychiczne osoby pełnoletniej z zasady nie stanowią samodzielnej przyczyny nieważności postępowania w ujęciu art. 401 pkt 2 k.p.c., jeśli nie jest ona ubezwłasnowolniona całkowicie albo częściowo, ponieważ taka osoba nie jest pozbawiona zdolności procesowej ani w niej ograniczona.

Ponadto pozbawienie strony możliwości działania stanowi o nieważności postępowania tylko wtedy, gdy nastąpiło wskutek naruszenia przepisów prawa.

Niezależnie od tego Sąd Apelacyjny zauważył, że deklarowany w piśmie z dnia 23 kwietnia 2018 r. przypuszczalny czas ustania zaburzeń psychicznych powoda nie zapoczątkował trzymiesięcznego terminu z art. 407 § 1 k.p.c. *in fine*.

Strona powodowa zaskarżyła zażaleniem postanowienie Sądu Apelacyjnego, zarzucając naruszenie art. 410 § 1 k.p.c. przez jego nieuzasadnione zastosowanie i przyjęcie, że w przedmiotowej sprawie nie zachodzi podstawa do wznowienia postępowania, podczas gdy niniejsze postanowienie należy w świetle przedstawionej argumentacji pełnomocnika powoda uznać za przedwczesne, z uwagi na fakt, iż powód jest osobą leczącą się psychiatrycznie, o czym pełnomocnik powoda w toku jego reprezentacji przed Sądem drugiej instancji nie wiedział, a co za tym idzie nie podniósł tak w apelacji, jak i na rozprawie apelacyjnej zarzutu nieważności postępowania przed sądem pierwszej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 410 § 1 k.p.c., skarga o wznowienie postępowania nieoparta na ustawowej podstawie ulega odrzuceniu przez sąd na posiedzeniu niejawnym. W ramach przewidzianej w tym przepisie kontroli wstępnej sąd bada, czy skarga została oparta na ustawowych podstawach wznowienia wskazanych w art. 401, art. 401¹ i art. 403 k.p.c. oraz czy powołana w skardze podstawa wznowienia rzeczywiście istnieje. W wyniku przeprowadzonej kontroli wstępnej skarga ulega odrzuceniu nie tylko wtedy, gdy powołana w niej podstawa wznowienia została sformułowana w sposób nieodpowiadający ustawie, lecz także wtedy, gdy przytoczone w niej okoliczności dają się wprawdzie podciągnąć pod przewidzianą w ustawie podstawę wznowienia, jednak w rzeczywistości podstawa ta nie występuje (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 2007 r., V CZ 119/06, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2007 r., III CZ 1/07, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2006 r., I CZ 103/06, niepubl., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2005 r., III CZ 82/05, niepubl.).

Należy wskazać, że wbrew twierdzeniom pełnomocnika powoda, w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie doszło do odmowy ustanowienia dla powoda profesjonalnego pełnomocnika. Powód w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji złożył jeden wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, który Sąd uwzględnił postanowieniem z dnia 2 marca 2015 r. Powód nie wykazał innych okoliczności, które miałyby świadczyć o tym, że wskutek naruszenia przepisów prawa była pozbawiony możliwości działania.

Artykuł 401 pkt 2 k.p.c. uzależnia dopuszczalność wznowienia od występowania związku pomiędzy naruszeniem przepisów prawa a pozbawieniem strony możliwości działania. Strona zostaje pozbawiona możliwości działania tylko wtedy, gdy znalazła się w takiej sytuacji, która uniemożliwiła, a nie tylko utrudniła lub ograniczyła popieranie przed sądem dochodzonych żądań (uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 października 1999 r., II UKN 174/00, OSNP 2001, Nr 4, poz. 133). Ocena, czy doszło do pozbawienia strony możliwości obrony jej praw, powinna być dokonywana przez pryzmat konkretnych okoliczności sprawy, a analizę, czy doszło do pozbawienia strony możliwości działania, trzeba

rozpocząć od rozważenia, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, a następnie ustalić, czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony do działania w postępowaniu, w końcu zaś ocenić, czy pomimo zaistnienia tych okoliczności strona mogła bronić swych praw w procesie. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych przesłanek można przyjąć, że strona została pozbawiona możliwości działania (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2008 r., V CSK 488/07, nie publ.).

Forma i treść pism powoda oraz podejmowane przez niego czynności procesowe wskazują, że był on w stanie racjonalnie przedstawić i udowodnić swoje roszczenia oraz sformułować stosowne wnioski dowodowe czy procesowe. Powód brał także udział w posiedzeniach wyznaczonych na rozprawę przed Sądem pierwszej instancji.

Wbrew twierdzeniom pełnomocnika powoda choroba i leczenie w poradni zdrowia psychicznego nie uzasadniają przyjęcia braku zdolności strony do czynności procesowych (art. 65 § 1 k.p.c.). Choroba taka bowiem nie unicestwia zdolności do czynności prawnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1999 r., II UKN 131/99).

W piśmiennictwie i orzecznictwie przyjmuje się, że brak zdolności postulacyjnej wywołanej zaburzeniami psychicznymi zasadniczo nie powoduje nieskuteczności lub nieważności czynności. W razie wykrycia braku tej zdolności, sąd powinien jednak podjąć wszelkie kroki zmierzające do ustanowienia przez stronę pełnomocnika procesowego (art. 5 i 212 k.p.c.), a w skrajnych wypadkach zawiadomić prokuratora o celowości wstąpienia do sprawy lub złożenia wniosku o ubezwłasnowolnienie (por. np. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1960 r. - zasada prawna - I CO 25/60, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 16 lipca 1971 r., III CRN 187/71, „Informacja Prawnicza” 1971, nr 8-9, poz. 9, z dnia 20 października 1993 r., I CRN 129/93, nie publ., z dnia 23 września 1999 r., II UKN 131/99, OSNAPUS 2001, nr 3, poz. 77, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 8 września 1966 r., I CR 269/66, „Biuletyn SN” 1967, nr 1, poz. 3, z dnia 26 sierpnia 1970 r., I CZ 84/70, z dnia 16 września 1999 r., II CKN 485/98, nie publ., z dnia 28 września 1999 r., II CKN 269/99, nie publ., z dnia 3 kwietnia 2008 r., II CSK 573/07, nie publ., z dnia 27 września 2012 r., III CSK 13/12, „Izba Cywilna” 2013, nr

10, s. 51, oraz z dnia 5 kwietnia 2013 r., III CSK 222/12, nie publ.; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2015 r., III CZP 102/14).

Z akt sprawy, przebiegu postępowania oraz zachowania powoda nie wynikało jednak, że jego zaburzenia psychiczne (zaburzenia depresyjne) uniemożliwiają lub utrudniają mu zrozumienie jego sytuacji procesowej i podjęcie racjonalnej obrony swoich praw. Należy także podkreślić, że sąd powinien podjąć wszelkie kroki zmierzające do ustanowienia przez stronę pełnomocnika procesowego tylko wówczas, gdy strona wykazuje nieporadność i nie podejmuje stosownych działań procesowych.

Nie sposób też pominąć, że powód wniósł skargę o wznowienie postępowania w dniu 12 marca 2018 r., podczas gdy zgodnie z art. 407 § 1 k.p.c. skargę o wznowienie wnosi się w terminie trzymiesięcznym liczonym od dnia, w którym strona dowiedziała się o podstawie wznowienia, a gdy podstawą jest pozbawienie możliwości działania lub brak należytej reprezentacji - od dnia, w którym o wyroku dowiedziała się strona, jej organ lub jej przedstawiciel ustawowy. W dniu 10 maja 2016 r. powód złożył wniosek o zwolnienie go od kosztów sądowych i przyznanie adwokata do sporządzenia skargi kasacyjnej, powołując się m.in. na problemy zdrowotne (zaburzenia depresyjne, adaptacyjne i dystymię) leczone od 2009 r. i przedkładając stosowne zaświadczenie lekarskie. Skarga kasacyjna wniesiona w dniu 1 sierpnia 2016 r. w imieniu powoda przez pełnomocnika ustanowionego dlań z urzędu, oparta była na zarzucie naruszenia art. 117 § 1 i 5 k.p.c. przez nieprzyznanie skarżącemu pełnomocnika z urzędu w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji – choć cierpi on na zaburzenia depresyjne i z tego powodu nie był w stanie w sposób w pełni świadomy uczestniczyć w postępowaniu - i związanej z tym nieważności postępowania. W tej sytuacji nie można też uznać, że dochowany został określony w art. 407 § 1 k.p.c. termin do wniesienia skargi.

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 394¹ § w związku z art. 398¹⁴ k.p.c. Sąd Najwyższy oddalił zażalenie.